

ИСТОРИЯ ПОЛЬШИ В ИСТОРИОГРАФИЧЕСКОЙ ТРАДИЦИИ XIX - НАЧАЛА XXI ВВ.

УЧРЕЖДЕНИЕ ОБРАЗОВАНИЯ
«ГРОДНЕНСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ ЯНКИ КУПАЛЫ»

ФАКУЛЬТЕТ ИСТОРИИ И СОЦИОЛОГИИ

**ИСТОРИЯ ПОЛЬШИ
В ИСТОРИОГРАФИЧЕСКОЙ
ТРАДИЦИИ
XIX - НАЧАЛА XXI ВВ.**

Материалы Международной
научной конференции

(Гродно, 29 – 30 октября 2009 г.)

Гродно
ГрГУ им. Я. Купалы
2011

УДК 930 : 94(47)

ББК 63.3(4Пол)г

И 90

Редакционная коллегия: Мелешко Е.И., Кручковский Т.Т.
(ответственный редактор), Бутько В.Н., Тихомиров А.В.

Рецензенты: доктор исторических наук, профессор Швед В.В.;
кандидат исторических наук, доцент Барабаш В.В.

И 90

История Польши в историографической традиции XIX – начала XXI вв.:
Материалы Международной научной конференции (Гродно, 29 – 30
октября 2009 г.) / ГрГУ им. Я. Купалы; под общ. ред.
Т.Т. Кручковского. – Гродно, 2011. – 280 с.

УДК 930 : 94(47)

ББК 63.3(4Пол)г

И 90

ISBN 978-985-432-352-8

© ГрГУ, 2011

© ООО «ЮрСаПринт», оформление

АЙЧЫННАЯ ГІСТАРЫЯГРАФІЯ ПРАБЛЕМЫ АСАДНІЦТВА

Польская дзяржава, адноўленая па ўмовах Версальскай сістэмы і пашыраная тэрытарыяльна па Рыжскаму мірнаму дагавору, прадстаўляла сабой складанае дзяржаўнае ўтварэнне. У першую чаргу гэта было звязана з далучэннем новых тэрыторый з поліэтычным складам насельніцтва, а па другое з адсутнасцю рацыянальнай палітыкі інтэграцыі. Гэта аказала ўплыў не толькі на дзяржаўнае развіццё II Рэчы Паспалітай, але і на лес вывучэння гісторыі гэтай дзяржавы.

Гісторыкі як Польшчы, так і Беларусі імкнуцца да аб'ектыўнага гістарычнага даследавання, якое павінна быць навукова глыбокім, тэрэтычна абаснаваным і агульна прынятым. Аднак, на справе – гэта неаднароднасць метадалагічных падыходаў, канцэптуальных поглядаў, разрозненасць у інтэрпрытацыі падзей. Палітыка асадніцтва, напрыклад, ў беларускай гістарыяграфіі атрымала кантэкстуальны падыход у рамках эканамічнай гісторыі. Пэўныя поспехі ў даследаванні абазначанай тэмы маюцца ў польскіх гісторыкаў, паколькі менавіта імі былі зроблены пэўныя спробы да комплекснага даследавання.

Першы этап беларускай гістарыяграфіі адносіцца да 20 – 50-х гадоў XX стагоддзя, калі аўтарамі прац былі сучаснікі тых падзей. У большай ступені гэтыя даследаванні магчыма характарызаваць як прапагандыска-ідэалагічныя, чым навуковыя. Гэта тлумачыцца як стылем напісання (пераважна літаратуна – публіцыстычны), так і адсутнасцю крыніцавай базы. У аснове гэтых прац закладзены эмпірычны падыход. Палітыка асадніцтва, у гэты перыяд часу, разглядалася як у працах эканамічнага, так і абагульнена – палітычнага характару. Да апошняй групы адносяцца працы А. Беразоўскага [1], М. Лучаніна [12], В. Мінаевай [13], Г. Мінскага [14].

Найбольш падрабязна, пытанне аб асадніцтве разглядаецца ў працы А. Беразоўскага. У ей палітыка асадніцтва раскрыта ў форме параўнальнага аналізу ў адносінах да беларускага сялянства. Акцэнтуюцца ўвага на ваенных асаднікаў. Даецца агляд умоў рэалізацыі палітыкі, праўда, не зусім аб'ектыўна ў параўнанні з законам ад 17 снежня 1920 года. У цэнтры ўвагі даследавання

А. Беразоўскага: негатыўныя паводзіны асаднікаў, якія з'яўляюцца асобамі «падлейшага гатунку» [1, с. 32]. Асноўнай мэтай палітыкі асадніцтва, на думку гісторыка, з'яўляецца паланізацыя мясцовага насельніцтва. У даследаванні В. Мінаевай акцэнт ставіцца на ваенны характар рэформы «па насаджэнню асадніцтва». У цэнтры ўвагі дзейнасць арганізацыі «Саюз асаднікаў» [13, с. 22]. В. Мінаева ў дзейнасці асаднікаў бачыць, выключна, ваенны характар, асадніцкія калоны параўноўваюцца з

невялікімі ваеннымі ўмацаваннямі. «Саюз асаднікаў» характарызуецца з пазіцыі ваеннага цэнтра кіравання.

У 30-я гады XX стагоддзя фарміруецца эканамічны напрамак вывучэння асадніцтва, што была выклікана палітыка-ідэалагічнай кан'юнктурай таго перыяду. Эканамічная гісторыя асадніцтва даследавалася Л. Гакам. У манаграфіі «Аграрная палітыка польскай буржуазіі ў Заходняй Беларусі». Даследаванне ахоплівае перыяд 1920 – 1932 гадоў. У цэнтры ўвагі Л. Гака – сацыяльны склад насельніцтва заходнебеларускай вескі і адносіны паміж яго рознымі катэгорыямі. Гісторык падыходзіць да праблемы асадніцтва з сацыяльна-палітычнага боку, характарызуючы яе як ваенна-палітычнае мерапрыемства.

Мэта асадніцтва, на думку даследчыка, «зводзілася да ўзмацнення надзейнымі элементамі акупаваных тэрыторый, да падрыхтоўкі гэтых тэрыторый як плацдарму ў новай вайне супраць Савецкага Саюза, да якой польскія імперыялісты шаленымі тэмпамі рыхтуюцца» [5, с. 47]. З ваеннага боку гісторык ахарактарызаваў сістэму рассялення асаднікаў. У «Саюзе ваенных асаднікаў» выражаецца цэнтральны орган ваеннага камандавання, якому падпарадкоўваліся асаднікі. У манаграфіі адзначаецца, што асаднікі «мелі замаскаваную сувязь і з паліцыяй, і ахранкай, і часткамі войск, якія расквартаваны ў мясцовасці» [5, с. 48].

Што тычыцца характарыстыкі дзейнасці асаднікаў, то яна падаецца выключна з палітычнага напрамку. Даследчык атаясамляе асаднікаў з «фашысцкімі агентамі, якія разганяюць мітынгі, вядуць бандыцкія напады на рабочыя дэманстрацыі, эксплуатаюць сялян шляхам размяркання павіннасцей, падаткаў мясцовага значэння» [5, с. 51]. Л. Гак разглядае асадніцтва з сацыяльна-палітычнага боку, тады як сацыяльна-эканамічны характар рэформы застаецца па за ўвагай даследчыка. У цэлым, нягледзячы на супярэчнасці даследавання, манаграфія ўяўляе значную навуковую цікавасць. Яна ўтрымлівае шмат дакументальнага матэрыялу статыстычнага і справаводскага характару, у тым ліку з «Запросаў беларускіх паслоў у польскі сейм» і з перыядычных выданняў таго часу.

У накірунку даследавання эканамічнай гісторыі працаваў таксама І. Гальштэйн. Ён была напісана манаграфія «Аграрные отношения в бывшей Польше, Западной Украине и Западной Беларуси». Час напісання працы супадае з папярэднім даследаваннем, але гэта розныя па падыходам і метадам навуковыя працы. І. Гальштэйн падыходзіць да праблемы з эканамічна-тэарэтычнага боку. Асноўная мэта даследавання – аналіз эканомікі II Рэчы Паспалітай, таму ў аснову яго працы паложаны лічбавыя падлікі, статыстычныя дадзеныя. Асадніцтва І. Гальштэйнам разглядаецца фрагментарна. У асноўным, гэта звязана з эканамічна-палітычным характарам рэформы. Прычыну надзялення ваенных зямлей гісторык звязваў з падзеямі ліпеня 1920 года. І. Гальштэйн лічыў, што «гэтая мера не ўнясе радыкальныя змены ў зямельныя адносіны» [7, с. 177]. І, як пазней

паказаў выканаўчы працэс рэформы, такая пазіцыя была дамінуючай. Палова асаднікаў папаўняла бядняцкі клас, вышэйшыя чыны папаўнялі памешчыцкі клас, а «сярэдняе зв'язно» ваенных – кулакоў і сярэднякоў, якія хацелі «пралезць у багатыя», часам шляхам палітычнай дзейнасці (дадзеныя дыферэнцыяцыя праводзіцца на аснове лінёнскай метадалогіі). Гісторык прыводзіць шмат статыстычных дадзеных польскага Інстытута сацыяльнай гісторыі, Пулаўскага інстытута. Паслядоўнікам І. Гальштэйна ў 70-я гады XX стагоддзя з'яўляўся Кухараў Б.Е. Навуковая праца дадзенага даследчыка не страчвае сваю навуковую значнасць у рамках распрацоўкі эканамічнай гісторыі і ў сучасны момант, асабліва з крыніцазнаўчага погляду.

Падводзячы вынік, неабходна адзначыць, што гісторыкі першага перыяду гістарыяграфіі асадніцтва вызначылі праблему ў агульных рысах і заклалі канцэптуальныя і метадалагічныя падыходы ў адносінах да яе.

Даследчыкі, якія працавалі ў 50 – 80 гады XX стагоддзя не змянілі традыцыйнага кантэкставага падыходу да праблемы. Акцэнт ставіўся на палітыка-эканамічны і сацыяльна-эканамічны ў залежнасці тэмы. Да эканамічнага накірунку можна аднесці працу А.А. Сарокіна «Аграрный вопрос в Западной Белоруссии 1920 – 1939 гг.». Гісторык, абазначыў эканаміка-палітычны падыход і зацвердзіў разгляд асадніцтва ў кантэксце аграрных рэформ: парцэляцыі, камасацыі, ліквідацыі сервітутаў [13, с. 71].

Даследаванне асадніцтва пачынаецца з вылучэння прычын, сутнасць якіх зводзіцца да пастулатаў афіцыйнай гістарыяграфіі – паланізацыя і каланізацыя заваеваных тэрыторый з дапамогай устойлівага элемента – сельскага асадніка [16, с. 72]. Разглядаючы асадніцтва ў кантэксце аграрнай рэформы, А.А. Сарокін характарызуе апошняю як план каланізацыі, распрацаваны ваенным міністэрствам. Цэнтральнае месца займае выканаўчы працэс «насаджэння асадніцтва» і мэты, якія павінны быць дасягнуты ў ходзе рэформы. Сутнасць апошніх ён зводзіць да каланізацыі тэрыторыі, стварэння апоры буржуазнаму нацыяналізму, барацьбе антысавецкіх элементаў з камуністычнай заразай, умацаванню эканамічных пазіцый фінансавага капіталу. Вызначаныя мэты павінны быць дасягнуты ў ходзе палітычнай дзейнасці, бо менавіта апошняя атрымала шырокі аналіз у даследаванні.

Эканамічны бок асадніцтва характарызуецца лаканічна і выражаецца ў арэндных адносінах: «...землю осадники брали охотно, но работать на ней не хотели, на обработку отдавали крестьянам за половину труда крестьянина» [16, с. 77]. А.А. Сарокін адзначае негатыўныя адносіны да асаднікаў, называючы апошніх казацтвам, аракчэўшчынай дваццатага стагоддзя. Гісторык не бачыць узаемасувязі ваеннага асадніцтва з цывільным, толькі падкрэслівае канфліктнае становішча. У манаграфіі адзначаецца: «как всегда бывает при дележе награбленного имущества между грабителями, появляется взаимная неприязнь» [16, с. 82].

Падводзячы вынік, гісторык адзначае: «военное осадничество обманывает возложенные на него надежды, осадничество не оправдало себя и даже действовало в противовес польской политике» [16, с. 83]. У цэлым, праблема асадніцтва у даследаванні А.А. Сарокіна раскрыта вельмі павярхоўна, а ў канцэптуальным падыходзе пераклікаецца з даследаваннем Л. Гака. Паколькі гэта найбольш значнае даследаванне па аграрным рэформам, у тым ліку і па асадніцтву, то на працягу некалькі дзясяткаў гадоў высновы, зробленыя А.А. Сарокіным з'яўляліся пастулатамі па вывучэнню праблемы.

Важны ўклад у распрацоўку праблемы быў унесены Б.Е. Кухаравым. У манаграфіі «Сельское хозяйство Западной Белоруссии (1919 – 1939 гг.)» гісторык даследуе эканамічнае развіццё заходнебеларускага рэгіёна ў жывелагадоўлі і земляробстве. У кантэксте аграрных рэформ ім даследуецца і палітыка асадніцтва. Даследчык вызначае каланізатарскі характар рэформы. Упершыню ў айчынай гістарыяграфіі Б.Е. Кухараў адзначаў, што асаднікам неабходна была плаціць за зямельныя надзелы шляхам крэдытнай сістэмы [11, с. 16]. Заканадаўчы працэс не даследаваўся.

Цэнтрам увагі ў Б.Е. Кухарава з'яўляецца выканаўчы працэс, прыводзяцца падлікі колькасці жывелы, зерня, і іншых агра-тэхнічных культур, выдзяленых асаднікам польскім урадам, характарызуецца сістэма крэдытаў, прадстаўляемых асаднікам. Апошняя падаецца аўтарам, як аснова іх гаспадаркі. Задачы і мэты ўвядзення асадніцтва не выдзяляюцца, не характарызуецца дзейнасць асаднікаў. Храналагічны разгляд ваеннага асадніцтва адсутнічае, толькі адзначаецца, што памеры ваеннага асадніцтва пасля 1926 года павялічыліся, што супрацьпастаўляецца выснове, зробленай папярэднімі даследчыкамі [11, с. 32].

Як вынікае з гістаыяграфічнага аналізу, у савецкі час асадніцтва разглядалася фрагментарна, у абмежаваных храналагічных рамках (да 1926 года) і падавалася як рэформа, якая садзейнічала пагаршэнню становішча сялян.

У час «перабудовы» і асабліва ў перыяд станаўлення незалежнасці Рэспублікі Беларусь адбыліся істотныя змены ў айчынай гістарыяграфіі. На першае месца выдзялілася палітычная і канфесіянальная тэматыка. У канцы мінўшага стагоддзя праблема асадніцтва знайшла некаторае адлюстраванне ў навукова-вучэбных выданнях.

У кантэксте рэформы па парцэляванні зямлі асадніцтва разглядаецца на старонках «Нарысаў гісторыі Беларусі» [15], «Гісторыі Беларусі XIX – XX стст.» пад рэдакцыяй П.І. Брыгадзіна [6]. Дзейнасць ваенных асаднікаў характарызуецца лаканічна; адзначаецца, што асаднікаў нярэдка выкарыстоўвалі пры падаўленні беларускага нацыянальна-вызваленчага руху. У 90-я гады XX стагоддзя была выдадзена спецыялізаванае даследаванне па эканамічнай гісторыі Беларусі – «Эканамічная гісторыя Беларусі» пад рэдакцыяй В.І. Галубовіча. Заходнебеларускае пытанне ў ей

разглядаецца ў раздзеле «Сельская гаспадарка Заходняй Беларусі», аўтарам якога з'яўляецца Ю. Грузіцкі. Ён, не прыводзячы дыферэнцыяцыі ваенных чыноў для надзялення зямельнымі надзеламі і не ўлічваючы розныя памеры надзелаў, зводзіць усе асадніцтва да кулацкіх гаспадарак [17, с. 252].

У канцы 90-х гадоў XX стагоддзя ў айчынай гістарыяграфіі з'яўляецца шэраг дысертацыйных даследаванняў па праблемам палітычнай, грамадска-асветніцкай, канфесіянальнай гісторыі Заходняй Беларусі межваеннага перыяду. У рамках вывучаемай праблемы неабходна адзначыць дысертацыйную работу С.М. Грэся «Аграрныя пераўтварэнні ў Заходняй Беларусі ў 1921 – 1939 гг.». С.М. Грэсь разглядае рэформу па «насаджэнню асадніцтва» у кантэксте аграрных пераўтварэнняў. Гісторык выдзяляе ваеннае і цывільнае асадніцтва, характарызуе эканамічны стан асадніцкіх гаспадарак, аналізуе выкананне палітыкі асадніцтва. У сваіх публікацыях С.М. Грэсь вызначае негатыўныя адносіны паміж цывільным і ваенным асадніцтвам. У цэнтры ўвагі даследчыка стан цывільнага асадніцтва: умовы жыцця, сельскагаспадарчая занятасць. На думку С.М. Грэся цывільнае асадніцтва становіцца прычынай далучэння беларускага сялянства да палітыкі асадніцтва [8, с. 172]. У цэлым, гісторык зрабіў пэўную спробу эканамічнага аналізу праблемы асадніцтва.

Комплексны падыход да праблемы асадніцтва назіраецца ў даследаваннях А.Ф. Сцяпанавай. Даследчыцай прааналізавана заканадаўчая эвалюцыя палітыкі асадніцтва. Зроблена выснова, што ваеннае асадніцтва на «крэсах усходніх» гэта другі этап агульнадзяржаўнай палітыкі асадніцтва [2, с. 211]. У публікацыях А.Ф. Сцяпанавай характарызуецца эканамічны стан асадніцкіх гаспадарак, а таксама іншыя сферы занятасці асаднікаў. Шмат увагі адводзіцца грамадска-асветніцкай дзейнасці асаднікаў. Засяроджана ўвага на рабоце «Саюза асаднікаў», разглядаецца яе спецыфіка ў кожным ваяводстве. Культурна-асветніцкая дзейнасць паказана праз аналіз адукацыі, асветы, перыедыкі, культурных і спартыўных мерапрыемстваў. У цэнтры ўвагі даследчыка ваеннае асадніцтва, а цывільнае разглядаецца ў кантэксте.

У цэлым, палітыка асадніцтва атрымала разгляд ў айчынай гістарыяграфіі. Гісторыкі заклалі пэўныя канцэптуальныя і метадалагічныя падыходы да праблемы, аднак яна патрабуе далейшага комплекснага вывучэння.

Спіс літаратуры

1. Беразоўскі, А. Заходняя Беларусь пад пятой польскіх акупантаў / А. Беразоўскі. – Мінск: ЦК Мопр'а БССР, 1928. – 46 с.
2. Вырстка, А.Ф. Заканадаўчая трансфармацыя і юрыдычнае афармленне палітыкі асадніцтва ў другой Рэчы Паспалітай у перыяд 1919 – 1920 гады / А.Ф. Вырстка // Веснік Гродз. дзярж. ун-та імя Я.Купалы Сер.1, Філасофія. Гісторыя. Паліталогія. Сацыялогія. – 2008 – №63. – С. 43 – 48.
3. Вырстка, А.Ф. Сучасны погляд на культурна-асветніцкую дзейнасць асаднікаў / А.Ф. Вырстка // ЕС и восточнославянский мир (конец XX – XXI вв.): материалы

- Междунар. научн. конф. ГрГУ, Гродно, 19 окт. 2006 г. / Гродн. гос. унив. им. Я.Купалы; редколлег.: А.Н Нечухрин [и др.]. – Гродно, 2008. – С. 206 – 212.
4. Выростка, Е.Ф Основные направления деятельности «Союза осадников» на территории Полесского воеводства (1921 – 1939 гг.) / Е.Ф. Выростка // Вести института современных знаний. – 2008 – №1. – С. 26 – 29.
 5. Гак, Л. Аграрная палітыка польскай буржуазіі ў Заходняй Беларусі / Л. Гак. – Мінск: Дзяржвыдат БССР, 1933. – 81 с.
 6. Гісторыя Беларусі: У 2 ч. Ч. 2: XIX – XX стагоддзі: Курс лекцый / П.І. Брыгадзін, У.Ф.Ладысеу, П.І.Зелінскі і інш. – Мн.: РІВШ БДУ, 2002. – 394 с.
 7. Гольдштейн, И. Аграрные отношения в бывшей Польше, Западной Украине и Западной Белоруссии / И. Гольдштейн. – Москва: Соцэкгиз, 1940. – 197 с.
 8. Грэсь, С.М. Насаджэнне асадніцтва на землях Заходняй Беларусі ў 1921 – 1939 г. / С.М Грэсь // Актуальныя праблемы гісторыі Беларусі: матэрыялы Рэспубліканскай навуковай канферэнцыі «Стан, здабыткі і сулярэннасці, перспектывы развіцця». – У 4 ч. – Ч. 4. – Гродна, 2003. – С. 252 – 257.
 9. Грэсь, С.М. Да праблематыкі аграрнага пытання ў айчыннай гістарыяграфіі гісторыі Заходняй Беларусі / С.М. Грэсь // Сучасныя праблемы гістарыяграфіі гісторыі: матэрыялы Рэспубліканскай навукова-практычнай канферэнцыі 28 лістапада 2003 года. – У 3 ч. – Ч. 2. – Мінск, 2003. – С. 463 – 465.
 10. Грэсь, С.М. Цывільнае асадніцтва Рэчы Паспалітай і яго месца ў аграрнай рэформе польскага ўрада / С.М. Грэсь // Шлях да ўзаемнасці: матэрыялы X Міжнароднай навуковай канферэнцыі (Гродна – Мір). – У 2 ч. – Ч. 2. – Гродна, 2004. – С. 169 – 174.
 11. Кухарев, Б.Е. Сельское хозяйство Белоруссии (1919 – 1939гг.) / Б.Е. Кухарев. – Мінск: Вышэйшая школа, 1975. – 186 с.
 12. Лучанін, М. Заходняя Беларусь пад панаваннем Польшчы / М. Лучанін. – Мінск, 1926. – 55 с.
 13. Минаева, В. Западная Белоруссия и Западная Украина под гнетом панской Польши / В. Минаева. – Москва: Госуд. воен. из-во Наркомата Обороны Союза СССР, 1939. – 47 с.
 14. Минский, Г. Под игом польских панов / Г. Минский. – Москва: Соцэкгиз, 1939. – 96 с.
 15. Нарысы гісторыі Беларусі: У 2 ч. – Ч.2 / М.П. Касцюк, І.П. Ігнаценка і інш.; Ін-т гісторыі АН Беларусі. – Мн.: Беларусь, 1995. – 560 с.
 16. Сорокин, А.А. Аграрный вопрос в Западной Белоруссии (1920 – 1939гг.) / А.А. Сорокин – Мінск: Наука и техника, 1968. – 186 с.
 17. Экономическая история Беларуси: Учебное пособие: 3-е изд. доп. / В.И. Голубович, Г.И. Ермашкевич. – Мінск: Экоперспектива, 2004. – 254 с.

С.У. Сілава (Гродна, ГрДУ ім. Я. Купалы)

АДНОСІНЫ ПольшКАГА ўРАДА ДА ПРАВАСЛАўНАЙ ЦАРКВЫ ў 1921 – 1939 ГГ. (НА ПРЫКЛАДЗЕ ГРОДЗЕНСКАЙ ЕПАРХІІ)

Канфесійная палітыка польскага ўрада разглядаецца ў розных тыпах навуковых прац. Перш за усе, гэта абагульняючыя працы па гісторыі Польшчы і праваслаўнай царквы ў Польшчы, дзе перыяд 1921 – 1939 гг. змешчаны ў асобным раздзеле. Сярод такіх можна назваць працы А. Дяругі [1, 2], М. Экерта [3], К. Гомулкі [4, 5], М. Каліны [6], Е. Кашубы [7].

І. Несцяровіч падае наступны нацыянальны склад насельніцтва Заходняй Беларусі: беларусы – 65% (2990 тыс.), палякі – 15% (690 тыс.), яўрэі – 11% (506 тыс.), украінцы – 4 % (184 тыс.), літоўцы – 2,5 % (115 тыс.), рускія – 2% (92 тыс.).

Па пераспісе 1931 года, у Віленскім, Навагрудскім, Палескім ваяводствах з 3 465 тыс. жыхароў ажно 1 202 чал. (34,6 %) аднеслі сябе да каталіцкага веравызнання і прызналі польскую мову роднай, аднак гэта ў цэлым не выключае, што сярод іх былі і беларусы [8, с. 72].

Згодна з канстытуцыяй Польшчы 1921 года і 1935 года рымска-аталіцкая канфесія не з'яўлялася дзяржаўнай, а за грамадзянамі прызнавалася права свабоднага вызнання любой рэлігіі.

Пасля заключэння Рыжскага мірнага дагавора было створана 3 епархіі: Віленская, Гродзенская і Палеская. Ва ўсіх трох епархіях налічвалася каля 500 прыходскіх царкваў, 5 мужчынскіх і жаночых кляштароў [8, с. 72].

У чэрвені 1922 года ў Варшаве адбыўся сабор праваслаўных епіскапаў пад старшынствам мітрапаліта Георгія Ярашэўскага і 14 чэрвеня 3 галасамі супраць 2 была аб'яўлена аўтакефалія праваслаўнай царквы. 8 лютага 1923 года архімандрыт Смарагд Латышэнка застрэліў мітрапаліта Георгія, на яго месца стаў мітрапаліт Дзіянісій. Аўтакефалію праваслаўнай царквы прызнаў канстанцінопальскі Патрыярх, што надавала гэтаму акту законную сілу. Мітрапаліт Дзіянісій праз Міністэрства веравызнанняў даслаў лісты мітрапаліту Пятру Круціцкаму, месцаблюсціцелю Маскоўскага Патрыяршага прастола (25 снежня 1925 года) і мітрапаліту Рускай праваслаўнай царквы ў Заходняй Еўропе Еўлогію (17 сакавіка 1926 года) аб аўтакефаліі праваслаўнай царквы ў Польшчы. Праз Міністэрства вядзеца і дыскусія з Маскоўскай Патрыярхіяй у 1927 – 1933 гадах аб законнасці аўтакефаліі праваслаўнай царквы у Польшчы.

Юрыдычнае становішча праваслаўнай царквы не было ўнармавана дзяржаўным законам. Адзіным дакументам юрыдычнага значэння з'яўляліся «Часовыя правілы аб адносінах урада да Праваслаўнай царквы ў Польшчы», якія былі падпісаныя міністрам веравызнання і публічнай аветы 30 студзеня 1922 года. 18 лістапада 1938 года прэзідэнт Польскай рэспублікі падпісаў «Унутраны статут Святой польскай аўтакефальнай праваслаўнай царквы», які поўнасьцю падпарадкаваў праваслаўную царкву дзяржаве.

На думку польскага гісторыка Я. Мірановіча да 1935 года існавалі 2 праекты інтэграцыі беларускай зямель:

1. Прадстаўнікі нацыянальнага лагера прапаноўвалі пераўтварыць мясцовых жыхароў у палякаў;

2. Прадстаўнікі ППС прытрымліваліся санацыйнага погляда на вырашэнне беларускага пытання – хай пакуль застануцца беларусамі, пры гэтым палітыка польскага ўрада павінна быць такой, каб выклікаць сімпатыі да Польшчы [9].